

Jaroslav Rokoský: Rudolf Beran a jeho doba

/ Jiří Křest'an /

Dějiny českého a československého agrarismu rozhodně nebyly badateli v posledních dvou desetiletích opomíjeny. Patřily k tématům nově objeveným, či nově interpretovaným. Objevila se řada podnětných studií, historických přehledů, pravidelně se scházejí konference zájemců o dějiny tohoto politického proudu, který zanechal tak výraznou stopu v moderních dějinách naší vlasti, zaznamenat lze několik zajímavých výstav. Vysokoleškolský učitel Jaroslav Rokoský (*1969), který působí na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a pracuje rovněž v Ústavu pro studium totalitních režimů v Praze, zvolil další možnou cestu, umožňující zmapovat fenomén agrarismu. Vydal se čtenářsky atraktivní cestou zpracování biografie jednoho z vůdců československé agrární strany v meziválečném období, Rudolfa Berana (1887–1954).

Osobnost tohoto politika představuje pro seriózního historika velkou výzvu. Přestože byl špičkovým představitelem Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu již od roku 1918, kdy zaujal post ústředního tajemníka této strany, v obecném povědomí je spojován až se soumrakem agrární strany, jejímž předsedou se v roce 1935 stal. Od listopadu 1938 do března 1939 byl předsedou vlády pomnichovského Česko-Slovenska, svůj trpký úděl nesl ještě měsíc po okupaci českých zemí ve funkci předsedy protektorátní vlády. V roce 1945 byl zatčen, v roce 1947 odsouzen Národním soudem k dvaceti letům vězení. V internaci nakonec po necelých sedmi letech zemřel, jako místo úmrtí je v jeho životopise uvedeno neblahé jméno: Leopoldov.

Je jasné, že větší pozornost badatelů budou vždy přitahovat osobnosti z okruhu agrární strany, vyzařující „jasnější“ barevné tóny, jako jsou Antonín Švehla, František Udržal či Jan Malypetr, které mohly vyniknout ve šťastnějších letech budování Republiky československé, či intelektuálně zajímavější politikové, jakými byli Milan Hodža či Ladislav Karel Feierabend. Rudolf Beran navíc nebyl mužem, vyzařujícím silné osobní charisma, a neimponoval ani rozhodností státníka. Bylo třeba, aby přišel historik, schopný podniknout podrobnou a vyčerpávající rešerši v dochovaných pramenech, jež mnohdy mají torzovitý charakter, který by se pokusil ze

získaných střípků informací sestavit obraz politika, který sehrál tak významnou úlohu v dějinách naší země. Šťastnou shodou okolností našel odkaz Rudolfa Berana svého interpreta právě v Jaroslavu Rokoském, který se zabývá dějinami agrarismu již delší dobu.

Podnikl studijní cestu po relevantních tuzemských archivech, mezi nimiž pochopitelně nechyběl ani Národní archiv. Zde vedle vyšetřovacích, soudních a vězeňských spisů a archiválií z proveniencie KSČ mohl využít i archivu samotné Republikánské strany a několika pozůstalostí (včetně pozůstalosti samotného Rudolfa Berana, která se nyní inventarizuje), z nichž některé se podařilo získat pilnou akviziční činností v poslední době. Vyzvednout je nutno, že v hojné míře využil egodokumenty, ať už se jedná o dokumenty uložené v archivech nebo střezené dosud v rodinách, a dokonce i vzpomínky, jejichž vznik sám mezi pamětníky inicioval. V tomto směru je jeho postup příkladný. Jistý problém představuje, že práce vznikla již v roce 2003 a vlivem chaotické situace na vydavatelském trhu, který přitom chrlí stohy pochybného knižního škváru, vyšla až o dlouhých osm let později. Studie tedy mohla využít jen literatury vydané do začátku první dekády 21. století (totéž pochopitelně platí i o některých archivních pramenech, objevených až po roce 2003). Nejedná se ovšem o problém, který by výrazněji snížil užitnou hodnotu práce. Úmornou cestu za prameny, kterou Rokoský podnikl, dokáže sotva někdo v blízké době zopakovat, takže jeho monografie si podrží už z tohoto důvodu dlouho svůj význam.

Jaroslav Rokoský zužitkoval archivní výzkum a pilné studium literatury a mohl detailně zmapovat životní běh Rudolfa Berana doslova od kolébky. Všimá si všedního života Beranovy rodiny, který nebyl snadný, jeho touhy po vzdělání, která však nebyla naplněna (přestože již byl přijat na učitelský ústav v Soběslavi), neboť otec v něm chtěl získat pokračovatele v hospodaření na statku. Fakt, že Beran mohl absolvovat pouze hospodářskou školu ve Strakonících, představoval jeho celoživotní handicap. O jeho talentu svědčí, že byl při absolutoriu hodnocen nejlepšími známkami. Jako odměnu obdržel od mecenáše školy, rytíře Eduarda von Daubek z Voseka, pincgavskou jalovičku a svazek Českých listů hospodářských (viz s. 32–33). Ano, i takové podrobnosti autor čtenáři předkládá, jakoby nechtěl zanedbat žádné, ani to nejmenší svědectví, jež by mohlo vrhnout světlo na podmínky, za nichž se formovala osobnost mladého hospodáře, který ovšem nakonec na rodinné usedlosti dlouho nezůstal.

Rudolf Beran byl neodolatelně přitahován veřejnou činností, přes počáteční odpor otce se zapojil do družstevního hnutí kontrolovaného

agrární stranou i do práce strany samotné. Nesporným přínosem knihy Rokoského je, že podrobně mapuje právě období před rokem 1918, kdy Beran postupně zaujal místo jednoho z nejbližších spolupracovníků jednoho z nejvýraznějších talentů naší politiky, Antonína Švehly. Byl ovšem po dlouhou dobu spolupracovníkem tichým, setrvávajícím ve stínu svého mentora. Povšimněme si silných stránek Rokoského výkladu, jak se projevují již v počátečních kapitolách – umí osobní vývoj Beranův zasadit do širších dějinných souvislostí a prokazuje obdivuhodnou znalost reálií agrární strany a jejích osobností. Není to vlastně překvapivé, když si uvědomíme, kolik času věnoval studiu pramenů a literatury, ale třeba i kontaktům s rodinami bývalých agrárních předáků.

Za přínosné a místy přímo objevné považuji pasáže, v nichž publikace popisuje vnitřní pnutí v agrární straně za první republiky (v této souvislosti upozorním zvláště na cenné postřehy k osobnosti Milana Hodži), a komplikované vztahy agrárníků s Edvardem Benešem. Užitečný je rovněž rozbor dění kolem volby prezidenta republiky v roce 1935, kdy se Beran, jak Rokoský uvádí, „zmítal mezi Benešovou a Němcovou kandidaturou“ (s. 197). Více než polovina obsáhlé práce je věnována období, kdy se Rudolf Beran po demisi protektorátní vlády v dubnu 1939 definitivně ocitl mimo politický život. Fakta o chování Rudolfa Berana za okupace, kdy byl nakonec nacisty uvězněn, o jeho kontaktech s odbojem a rodinami vězňů, i ze soudních řízení za okupace a po roce 1945 jsou jistě zajímavá a užitečná ve svém shrnutí, ale práce se v těchto pasážích jakoby trochu mění. Začíná převažovat širší kontext československých dějin. Důležitým aspektem politického vývoje v emigraci a po osvobození se stala eliminace agrární strany z politického systému Národní fronty, která měla důležité důsledky pro politickou tvářnost politické sféry.

Obsáhlou monografií o životě Rudolfa Berana přivítají zajisté všichni zájemci o moderní dějiny naší vlasti. Stane se nepochybně užitečnou pomůckou i podnětem k zamyšlení. Pozorný čtenář snad v graficky velmi hezky vypravené knize s bohatou obrazovou přílohou objeví pár nepřesností (např. na s. 499 figuruje Miroslav Rechcigl, který je ale v osobním rejstříku uveden se správným křestním jménem – Miloslav), celkově však ocení spolehlivost předkládaných informací a solidnost jejich interpretace. Charakteristické je, že autor nechá spíše mluvit prameny, než aby čtenáři předkládal vlastní vyostřená hodnocení. Je ponecháno především na čtenáři, aby si učinil závěry. K tomu je autorem vybaven bohatou faktografickou materií. Při formulování konečných shrnutí možná autor projevil zbyteč-

nou zdrženlivost. V závěru práce, kde nechává opět promlouvat především jiné, uvádí: „Rudolf Beran prohrál, protože prohrála čs. demokracie. Sám nebyl velkým politikem, tím méně státníkem. Avšak časem, jenž mu byl vymezen, prošel se ctí.“ (s. 859) Takový závěr působí poněkud „čítankovým“, zjednodušujícím dojmem. Životní peripetie Rudolfa Berana otevírají řadu otázání, jež se mnohdy dotýkají samého smyslu československé politiky. Rokoského poctivá kniha k takovým otázkám přináší řadu cenných podnětů.

Rokoský, Jaroslav: Rudolf Beran a jeho doba. Vzestup a pád agrární strany. Vyšehrad – Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2011, 912 s.